

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 338.486.4

А.В. КУЛІК,
аспірант, Європейський університет

Методичні засади діагностування фази конкурентостійкості підприємства туризму

Стаття присвячена аналізу конкурентостійкості підприємства сільського зеленого туризму, визначено три фази конкурентостійкості підприємств туризму. Побудована модель діагностування фази конкурентостійкості підприємства туризму з використанням сполучення методів багатомірного аналізу: факторного, дискримінантного аналізу та методу *k*-середніх кластерного аналізу.

Ключові слова: конкурентостійкість, діагностування фази конкурентостійкості, алгоритм визначення конкурентостійкості, модель оцінки фаз конкурентостійкості.

Стаття посвячена аналізу конкурентостійкості підприємства сільського зеленого туризму, определены три фазы конкурентостійкості підприємств туризму. Построена модель диагностирования фазы конкурентостійкості підприємства туризму с использованием сочетания методов многомерного анализа: факторного, дискриминантного анализа и метода *k*-средних кластерного анализа.

Ключевые слова: конкурентостійкість, діагностування фази конкурентостійкості, алгоритм визначення конкурентостійкості, модель оцінки фаз конкурентостійкості.

This paper analyzes the competitiveness of rural tourism enterprises, defined three phases competitiveness of enterprises tourism. A model of diagnosing phase of tourism competitiveness of enterprise communication methods

*using multivariate analysis: factorial, discriminant analysis and the method of *k*-means cluster analysis.*

Keywords: competitiveness, competitiveness diagnosis phase, the algorithm determining competitiveness, model evaluation phases competitiveness.

Постановка проблеми. Одною з передумов формування організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентостійкості підприємств сільського зеленого туризму є розробка методичного підходу оцінки фази конкурентостійкості. Отже, цілком очевидним та актуальним стає розробка економічно обґрунтованого інструментарію діагностування фази конкурентостійкості підприємства, використання якого дозволить керівнику або власнику підприємства швидко та своєчасно проводити моніторинг без залучення додаткових ресурсів.

Система підтримки конкурентостійкості підприємства створюється на основі ретельного аналізу поточної конкурентної ситуації на ринку з метою переміщення аналізованого підприємства на кращу конкурентну позицію, або, в залежності від результатів моніторингу, її утримання. Конкурентна позиція визначається досягнутим рівнем конкурентостійкості і рівнем привабливості цільового ринку для діяльності підприємства. Таким чином, стає очевидним, що для вибору та обґрунтування системи формування конкурентостійкості необхідно проаналізувати рівень привабливості цільового ринку і досягнутий рівень конкурентостійкості підприємства. Досягнутий рівень конкурентостійкості реалізується в конку-

рентній позиції підприємства, для його діагностування слід розробити економічно обґрунтовану модель, в якій факторами (параметрами моделі) будуть виступати чинники, які мають найбільший вплив на конкурентостійкість підприємства, а результатами – обґрунтовані управлінські рішення в залежності від визначеної фази конкурентостійкості. Теоретичний підхід щодо періодизації життєвого циклу конкурентостійкості підприємства (рис.) доводить, що існують три можливі фази конкурентостійкості підприємства: фаза зростання конкурентостійкості, фаза стабілізації конкурентостійкості, фаза кризи конкурентостійкості.

Конкурентні переваги підприємства втілюються в його топ-характеристики, які виступають необхідною умовою ведення бізнесу та виживання в конкурентному середовищі, але їх відмінності не обов'язково завжди є чинником досягнення цільового рівня конкурентостійкості. Трансформація топ-характеристик підприємства в його конкурентні переваги здійснюється не автоматично, а на основі певних стратегічних рішень і дій, які дозволяють виявляти та ідентифікувати серед існуючих операційних ресурсів і топ-характеристик найбільш важливі, активізація яких може створити ефект важеля та синергії. Топ-характеристики й активи підприємства, використання яких створює ефект важеля та синергії у бізнесі підприємства, є ключовими. Основа формування, ідентифікації та використання ключових активів підприємства входить до складу ключової компетенції підприємства в цілому. Існує чітка залежність між певними фазами формування та використання конкурентостійкості підприємства і життєвим циклом існування конкурентних переваг (рис. 1). Періоду створення конкурентних переваг відповідає фаза зростання конкурентостійкості (середній рівень конкурентостійкості); періоду «пожинання плодів» – фаза стабілізації конкурентостійкості (високий рівень конкурентостійкості); періоду втрати конкурентних переваг – фаза кризи конкурентостійкості (низький рівень конкурентостійкості).

Цю періодизацію можна порівняти з етапами життєвого циклу як окремої туристичної послуги, так і підприємства в цілому. Період зростання конкурентостійкості звичайно відповідає періоду створення підприємства або виводу нової туристичної послуги на ринок. Зниження попиту на туристичні послуги відповідає фазі кризи конкурентостійкості, в такому випадку необхідно створення нових конкурентних переваг або пошук нових сфер бізнесу.

Стадія «пожинання плодів» відповідає фазі стабілізації конкурентостійкості. При збереженні «ядра» конкурентних переваг здійснюється стабілізація їхньої здатності в мінливих умовах реалізовувати цілі, вміння підтримувати при динамічності розвитку оптимальну рівновагу окремих частин, структур, процесів, цілей, зв'язків. На етапі спаду попиту на туристичні послуги відбувається втрата корневих компетенцій підприємства і відповідно зниження або втрата його конкурентостійкості. Для досягнення міцної конкурентної позиції підприємства на ринку і оптимізації конкурентних переваг необхідна зміна самої філософії планування процесу формування конкурентостійкості. Погодження процесу формування та удосконалення конкурентостійкості підприємства з періодом створення та розвитком конкурентних переваг є одним з методів вибору сфери діяльності підприємства і планування надання певних видів туристичних послуг за допомогою аналізу частки контрольованого підприємством ринку і необхідного для зайняття підприємством конкурентного місця на ринку.

Мета статті. Для досягнення конкурентостійкості важливим аспектом є вибір і обґрунтування алгоритму дій по вибору зони господарювання, сектору, ніші ринку в залежності від ступеню привабливості для самого підприємства. Досягнутий рівень конкурентостійкості підприємства визначає його конкурентний статус, який має забезпечувати стійку виробничо-господарську діяльність в обраному сегменті ринку туристичних послуг.

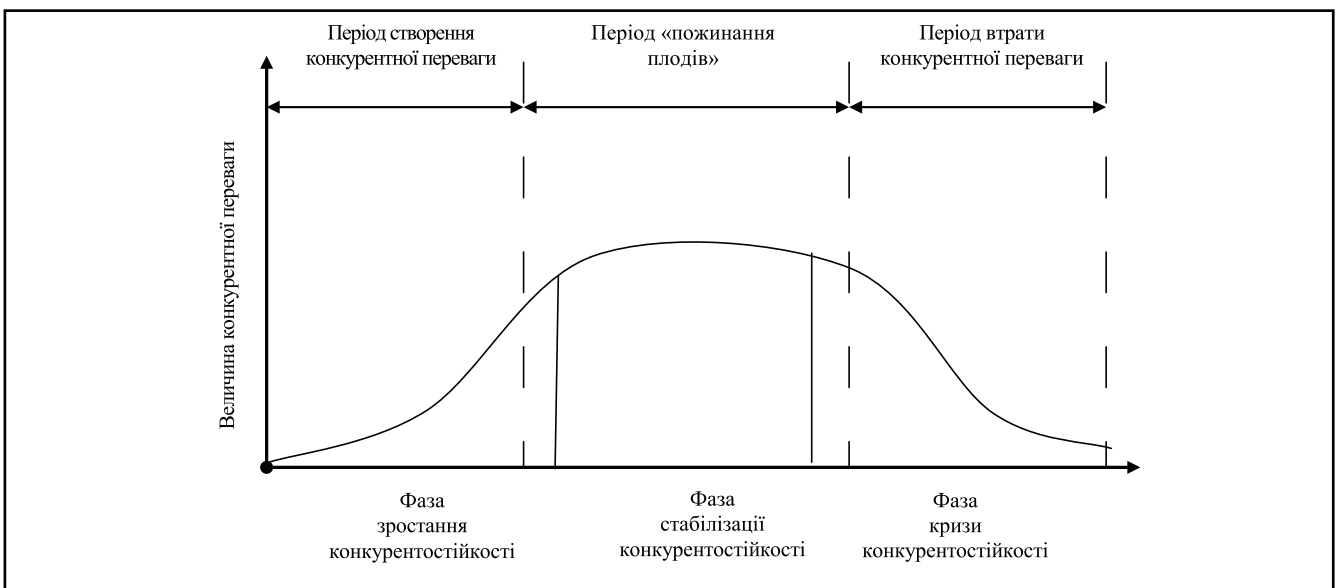

Рисунок 1. Відповідність фази конкурентостійкості етапам життєвого циклу конкурентної переваги

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виклад основного матеріалу. Методичний підхід щодо діагностування фази конкурентостійкості підприємства формується за допомогою алгоритму, представленою на рис. 2. Для побудови такої моделі нами пропонується використати сполучення методів багатомірного аналізу: факторного, дискримінантного аналізу та метод k -середніх кластерного аналізу.

Відповідно до запропонованої послідовності на першому етапі діагностування необхідно обрати систему показників, які комплексно характеризують таку складову маркетингової діяльності підприємства, як конкурентостійкість.

Розглянемо кожен з етапів побудови моделі діагностування фази конкурентостійкості підприємства. На першому етапі обирається система часткових показників, які комплексно характеризують кожну з фаз конкурентостійкості підприємства.

На другому етапі визначається оптимальна кількість факторів, які мають входити в модель діагностування фази конкурентостійкості підприємства, скористуємося методом каме-

нистого осипу, сутність якого полягає у знаходженні такого місця на графіку, де убавання власних значень факторів зліва направо максимально сповільнюється – праворуч від цієї точки знаходиться лише «факторіальний осип» («осип» є геологічним терміном, що позначає уламки гірських порід, що згущуються в нижній частині каменистого осипу). Це діагностування здійснюється за допомогою методу багатофакторного аналізу закладка «каменистий осип». Відповідно до цього критерію слід залишити в моделі чотири фактора тому, що у точці №4 (по осі OX) відбувається найбільший розрив між крутою частиною кривої (де факторам притаманні великі власні значення, що розташовані по осі OY) і осипом (рис. 3).

Відбір найбільш впливових часткових показників, що входять до кожного з виявлених чотирьох факторів, мають вплив на конкурентостійкість, здійснюється на третьому етапі. Такий відбір здійснюється за допомогою факторного аналізу (рис. 4).

При визначенні першої головної компоненти (першого фактора) візуальний аналіз свідчить (рис. 4), що всі часткові

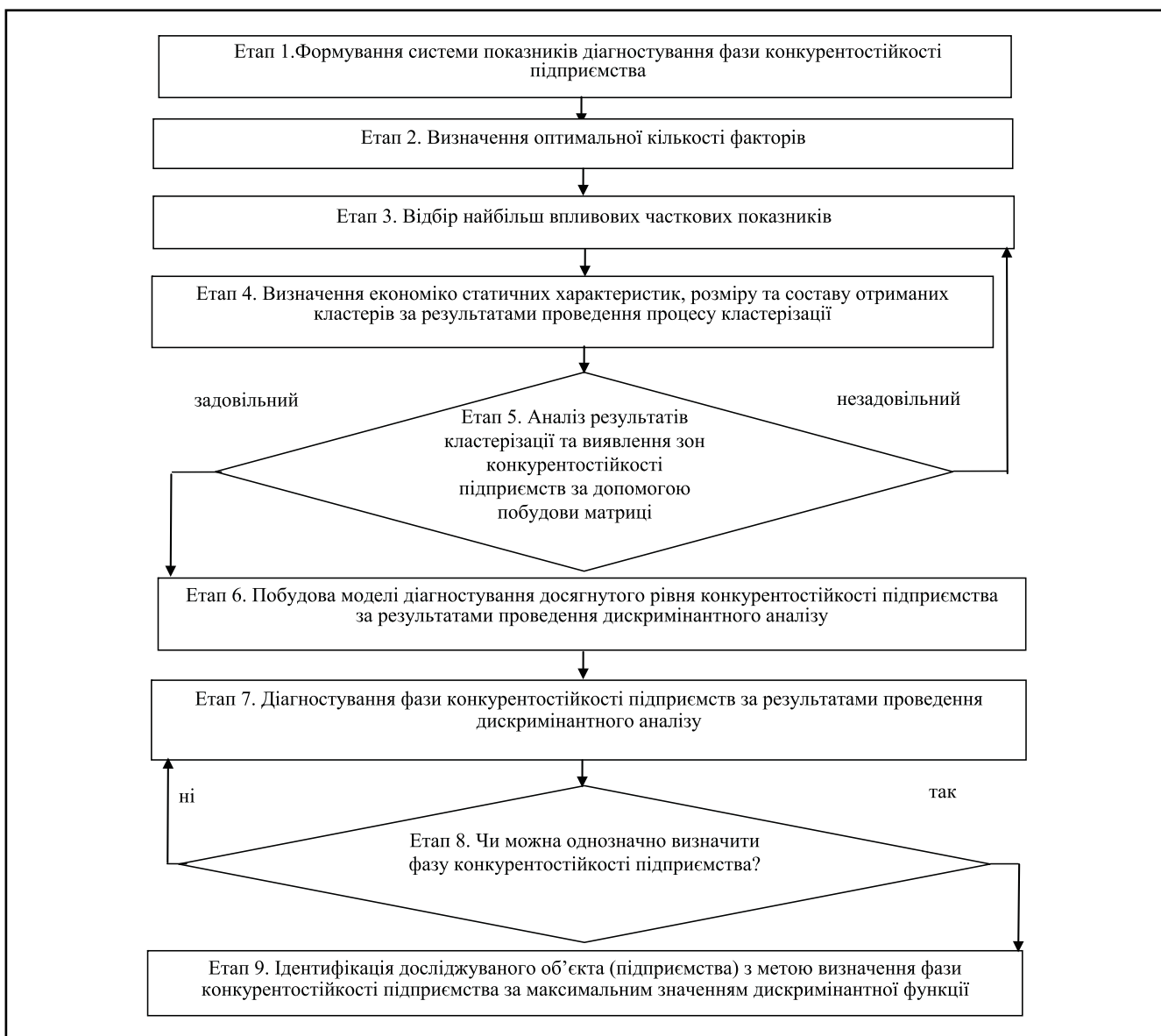

Рисунок 2. Алгоритм побудови моделі діагностування фази конкурентостійкості підприємства

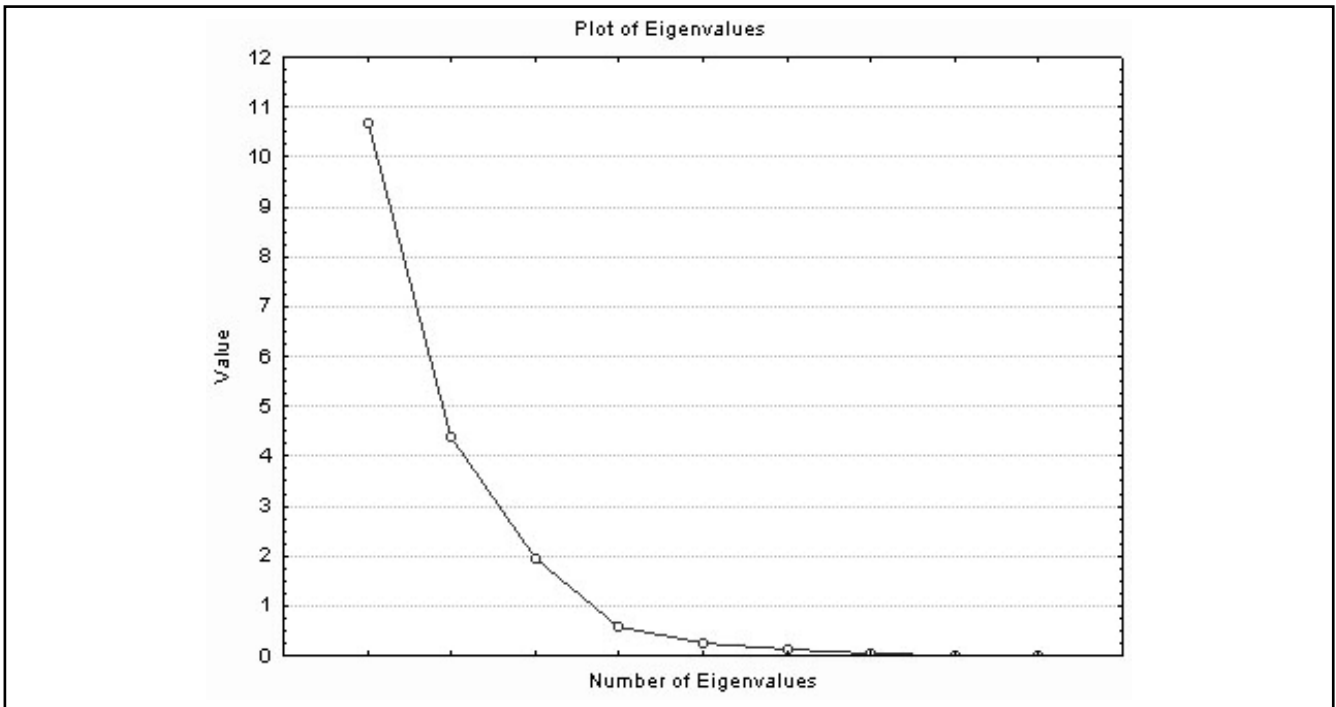

Рисунок 3. Використання графіку каменистого осипу для визначення оптимальної кількості факторів моделі діагностування фази конкурентостійкості підприємства

Variable	Factor Loadings (Varimax raw) (суммарная таблица)			
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
K61	0,505636	-0,269650	0,242788	0,382233
K62	0,198563	0,909455	-0,086447	0,239828
K63	0,189433	0,951254	0,021817	0,014106
Kp1	0,204009	0,951843	0,066676	-0,153054
Kp2	-0,120876	0,439322	-0,029005	-0,695643
Kp3	-0,266372	-0,860762	0,325988	-0,024647
Kp4	0,047003	0,924191	0,179067	-0,019711
Kc1	0,863647	0,443654	0,214633	0,048447
Kc2	0,902790	0,293622	0,268004	0,126424
Kc3	0,922136	-0,251405	0,154544	-0,005173
Kc4	0,961234	0,046754	0,229881	0,055700
Kc5	0,962808	-0,081892	0,214004	0,067720
Kc6	0,710283	0,651239	0,225018	-0,042237
Kc7	0,914467	0,294277	0,261088	0,054188
Keф1	0,924892	0,302147	0,110297	-0,002707
Keф2	-0,303180	-0,007515	-0,951239	0,015153
Keф3	-0,303180	-0,007515	-0,951239	0,015153
Keф4	-0,303180	-0,007515	-0,951239	0,015153
Keф5	0,901729	0,354632	0,183127	0,000051
Kk1	0,824946	0,494388	0,169435	0,038709
Kk2	0,051227	0,315310	-0,100853	0,820877
Expl. Var	8,690799	5,925668	3,368880	1,418959
Prp. Totl	0,413848	0,282175	0,160423	0,067569

Рисунок 4. Загальні коефіцієнти відносної значимості впливу часткових показників на головні фактори моделі діагностування фази конкурентостійкості підприємства

показники з підсистеми «стійкість» суттєво впливають на формування даного фактора (вони підсвічені червоним). На формування другої головної компоненти (другого фактора) впливають майже всі часткові показники підсистем «безпе-

ка» і «рівновага». Від'ємне значення показника фінансового ризику (інші його назви: фінансовий важіль, фінансовий леверидж) (Kp3= -0,860762) свідчить, що підприємство має значну фінансову залежність від зовнішніх позикових коштів.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На четвертому етапі слід здійснити кластеризацію з метою визначення економіко-статичних характеристик, розміру та складу отриманих кластерів (рис. 4). На рис. 4 представлені середні значення трьох кластерів за чотирма визначеними на попередньому етапі факторами. Згідно з результатами аналізу можна з'ясувати кількість і склад об'єктів (підприємств, що знаходяться в певній фазі конкурентостійкості), які входять до складу кожного з отриманих кластерів.

На етапі 4 здійснюється визначення економіко-статичних характеристик, розміру та складу отриманих кластерів за результатами проведення процесу кластеризації. За результатами кластеризації були отримані три кластери, до складу яких входять досліджувані підприємства, що знаходяться в певній фазі конкурентостійкості (табл. 1).

Аналіз результатів кластеризації та виявлення зон конкурентостійкості підприємств за допомогою побудови матриці

здійснюється на етапі 5, що дозволяє класифікувати конкурентні позиції у залежності від досягнутого рівня конкурентостійкості (фази конкурентостійкості). Для визначення параметрів, за допомогою яких можна визначити фазу конкурентостійкості, необхідно побудувати дендограму методом кластерного аналізу. Дендограма представляє собою перетворену матрицю багатомірних відстаней, де по осі ОХ відкладається евклідова відстань між частковими показниками моделі, а по осі ОУ – показники, які об'єднуються. Побудова дендограми надає можливість визначити групу показників, серед яких слід обрати найбільш впливові на досягнену фазу конкурентостійкості підприємства.

На рис. 5 наведена дендограма для визначення найбільш розвинутих показників-типопредставників, що повністю характеризують фазу конкурентостійкості досліджуваних підприємств, за чотирма факторами, визначеними за допомогою факторного аналізу (рис. 4).

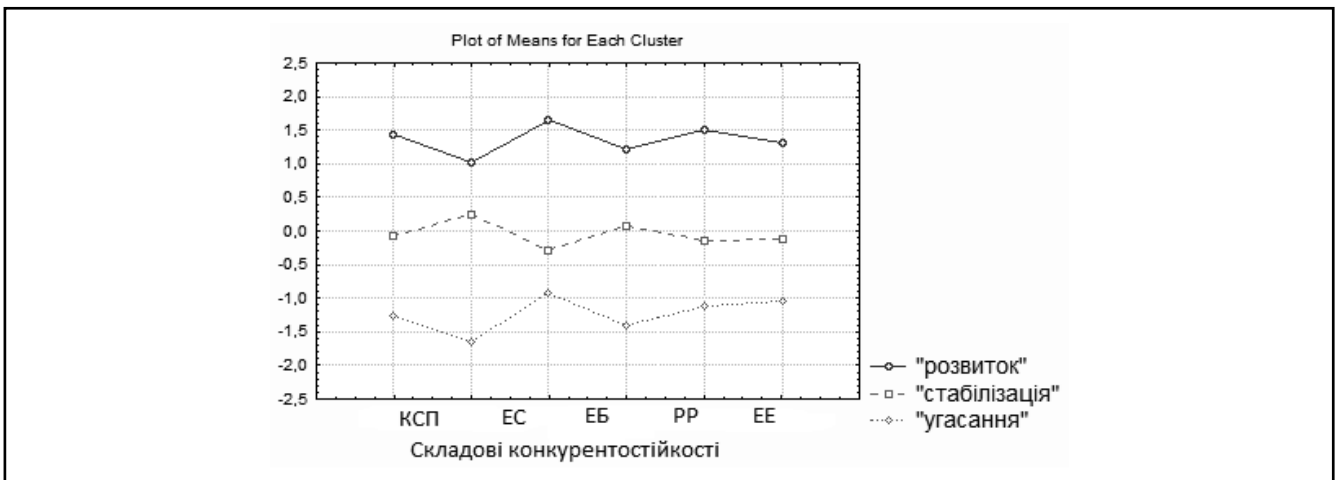

Рисунок 4. Графік середніх значень факторів для кожного кластера підприємств, що знаходяться в певній фазі конкурентостійкості (2011 рік)

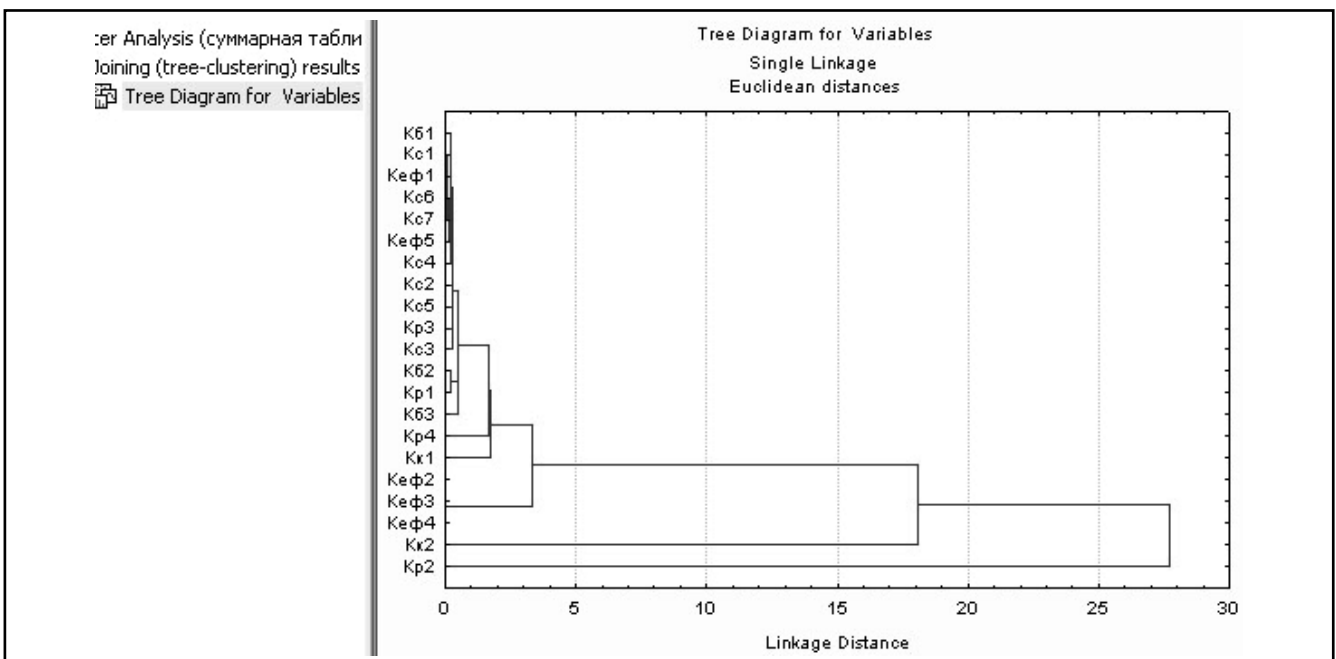

Рисунок 5. Дендограма упорядкування показників оцінки фази конкурентостійкості підприємства

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для виділення найбільш впливових показників необхідно проаналізувати дендограму. На рис. 5 на евклідовій відстані, що дорівнює 15, можна виділити три групи об'єктів: перший показник (Кр2) – фінансова напруженість відноситься до другого, виявленого на другому етапі, фактору (стійкість), другий (Кк2) – рентабельність продажів відноситься до четвертого фактору (конкурентоспроможність), третій (Кеф3) – рентабельність доходу відноситься до третього фактору (економічна ефективність діяльності). Перший показник (Кр2) розташуємо

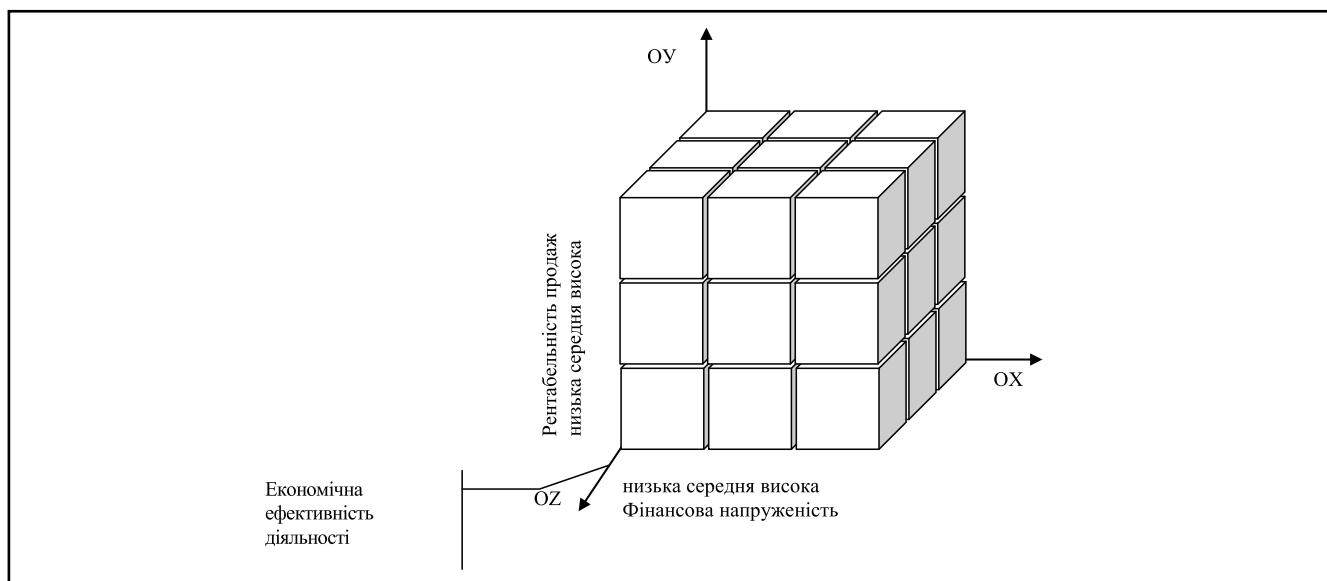
на осі ОХ, другий (Кк2) – на осі ОУ, третій (Кеф3) – на осі ОZ. Тобто введення третьої змінної («Економічна ефективність діяльності») відображає вплив обраних критеріїв на конкурентну позицію підприємства, завдяки чому матриця перетворюється в об'ємну і приймає вигляд паралелепіпеда (рис. 6).

Зрозуміло, що отримана таким чином конкурентна позиція підприємства буде розміщена усередині цього паралелепіпеда, причому її місце розташування буде відповідати прийнятій термінології, тобто квадранти «низький рівень конку-

Таблиця 1. Зміст кластерів за фазою конкурентостійкості досліджуваних підприємств сільського зеленого туризму

Ум. позн	Підприємство	Роки				
		2007	2008	2009	2010	2011
П1	Маєток «Керменчик», Бахчисарай, с. Високе	2	2	3	3	3
П2	Садиба «Алімова Балка», Бахчисарайський р-н, с. Баштанівка	1	1	2	2	2
П3	Гостьовий будинок «Соколине», Бахчисарайський р-н, с. Соколине	3	2	1	1	1
П4	Турбаза «У гірської річки», Бахчисарайський р-н, с. Соколине	2	2	2	2	2
П5	Садиба Шатілова, Радянський район, с. Квітуче	1	1	1	1	1
П6	Гостьовий дім «У Гульнари», Судакський р-н, с. Зеленогір'я	1	1	1	1	1
П7	Гостьовий будинок «Смерека», м. Севастополь, Орлине	3	2	2	1	1
П8	Садиба «Білий острів», Севастополь, с. Орлине	3	3	3	2	2
П9	Садиба «Олександрія», м. Коктебель	3	3	3	3	3
П10	Готель-садиба «Ларине», Чорноморський р-н, п. Мар'їно	2	2	1	1	1
П11	Гостьовий будинок «Зелений дворик», Бахчисарайський р-н, с. Соколине	3	3	2	2	2
П12	Міні-готель «Діляра-ханум», м. Бахчисарай	2	3	3	3	3
П13	Готель «Ашлама-Сарай», м. Бахчисарай	2	2	2	1	1
П14	Садиба «Сонячний Вітер», Бахчисарайський р-н с. Прохолодне	3	2	2	2	2
П15	Кемпінг «У горах у Ізабелли», Бахчисарайський р-н, с. Соколине	3	3	3	3	1
П16	Садиба «Загублений Мир», м. Ялта, с. Многоріччя	2	2	1	1	2
П17	Садиба «Кефалі Вріс», м. Балаклава	2	2	2	2	2
П18	Приватний пансіонат «Байдари», Севастополь, п/о Орлине	1	1	1	1	1
П19	Кінноспортивна база «Станиця Вільна», Білогірський р-н, с. Ароматне	2	2	1	2	2
П20	Садиба «Розенталь», Білогірський р-н, с. Ароматне	1	1	2	1	1
П21	Садиба «Ладья», м. Судак	1	1	2	1	1
П22	Садиба «Відрада», с. Новоотрадне, Ленінський р-н	2	1	2	2	2
П23	Садиба «Гостинний дім у Ніни» Роздольненський р-н, с. Портове	3	2	1	2	1
П24	Садиба «Бельбек», Бахчисарайський р-н, с. Многоріччя	3	3	2	1	2
П25	Садиба Кесслера (Ферсмана) Сімферопольський р-н, с. Ферсманово	1	1	2	1	2

Умовні позначки: «1» – фаза розвитку; «2» – фаза стабілізації; «3» – фаза кризи або угасання.

Рисунок 6. Запропонована об'ємна форма матриці визначення фази конкурентостійкості підприємства сільського зеленого туризму

рентостійкості» (фаза кризи або угасання), «середній рівень конкурентостійкості» (фаза стабілізації), «високий рівень конкурентоспроможності» (фаза розвитку), тільки в об'ємному відображенні. Змінюючи координату z, тобто надаючи їй різні значення з наведених показників, будемо спостерігати зсув позиції підприємства по осі OZ. Для подальшого розрахунку пріоритетності вибраних параметрів пропонується такий підхід: на осі OZ будемо відкладати значення взаємного перетинання показників: «Фінансова напруженість» (ось OX) та «Рентабельність продаж» (ось OY). Розрахована матриця–вектор позиціонування конкурентної позиції досліджуваних підприємств для визначення фази конкурентостійкості за даними 2011 року наведена на рис. 7.

Як видно з даних рис. 7, фазі кризи (угасання) конкурентостійкості відповідає низький рівень конкурентостійкості (значення від -6 до 0); фазі стабілізації конкурентостійкості – середній рівень конкурентостійкості (значення від 0 до 4); фазі розвитку конкурентостійкості – високий рівень конкурентостійкості (значення від 4 до 8).

На шостому етапі здійснюється побудова моделі діагностування фази конкурентостійкості підприємства методами дискримінантного аналізу. Базою проведення дискримінантного аналізу є результати попередньо проведеної на четвертому етапі кластеризації, згідно з якою кожному об'єкту (підприємству) присвоюється найменування того кластера, до якого він належить. Наприклад, в 2011 року до кластера №1 належить об'єкт гостьовий будинок «Соколине» у Бахчисарайському районі у с. Соколине, до кластера №2 – об'єкти турбаза «У гірської річки» (Бахчисарайський район, с. Соколине), садиба «Сонячний Вітер» (Бахчисарайський район с. Прохолодне), до кластера №3 – об'єкт садиба

«Олександрія» (м. Коктебель). Дискримінантний аналіз проводиться за допомогою пакету STATISTIKA 6. Дискримінантний аналіз дозволяє розпізнати новий стан об'єкта і віднести його до одного з існуючих квадрантів. Це функція, яка описується рівнянням за формулою:

$$D = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_mx_m, \quad (1)$$

де $x_1, \dots, x_m$ – характеристики об'єкта.

За результатами проведення дискримінантного аналізу новий об'єкт відноситься до того квадранту, для якого значення дискримінантної функції є максимальним ($\max Di$), де i – кількість квадрантів (кластерів). Таким чином, об'єкт відноситься до того кластера, де результат розрахунку рівняння є максимальним (етап сьомий «Діагностування фази конкурентостійкості підприємств за результатами проведення дискримінантного аналізу»). Таким чином, трьом кластерам відповідають три рівняння. Результати проведення дискримінантного аналізу відображені на рис. 8.

Результати проведеного дослідження оформляються у вигляді кількох таблиць, відповідно до кожного кластера. У табл. 2 наведений склад об'єктів, що входять до кластерів №1, 2, 3 (відповідно, квадранти з високим, середнім та низьким рівнем конкурентостійкості).

Для перевірки стану фази конкурентостійкості необхідним є визначення того кластера, до якого досліджуване підприємство відноситься (етап 8). Для цього слід підставити значення показників моделі до кожного із трьох рівнянь і розрахувати результативні значення. Результати розрахунків порівнюються, і визначається рівняння з максимальним значенням, якому відповідає кластер (зона конкурентостійкості) – досліджуване підприємство знаходиться у цьому квадранті (етап 9).

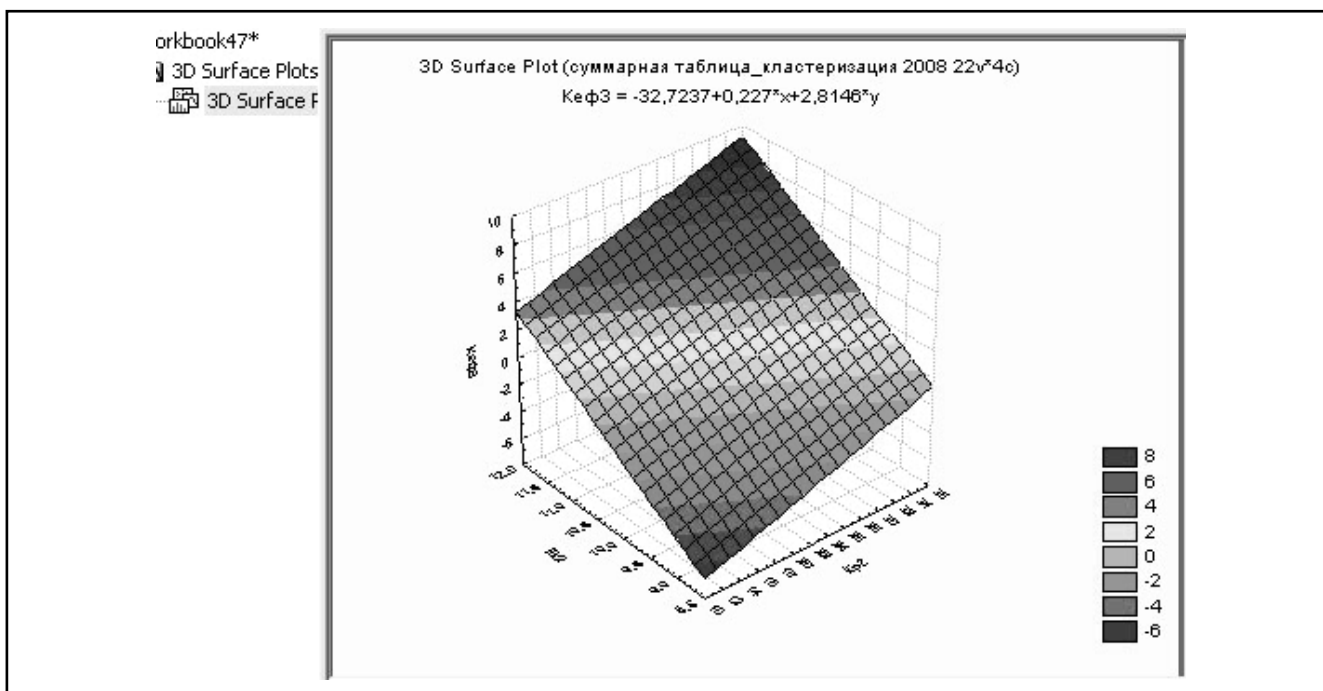

Рисунок 7. Матриця–вектор позиціонування конкурентної позиції досліджуваних підприємств для визначення фази конкурентостійкості за даними 2011 року

Variable	Classification Functions; grouping: NewVar (суммарная таблица)		
	G 1:1 p=,50000	G 2:2 p=,25000	G 3:3 p=,25000
Kp2	0,1117	0,1608	0,0847
Кеф3	-0,5469	-0,8116	0,0252
Кк2	2,7598	3,3838	2,6180
Constant	-16,6932	-26,8015	-15,8338

Рисунок 8. Результати дискримінантного аналізу

Таблиця 2. Класифікація елементів оцінки фази конкурентостійкості підприємств сільського зеленого туризму

Клас об'єктів	Необхідність розробки додаткових управлінських дій по підвищенню конкурентостійкості	Кількість об'єктів (підприємств)	№ кластера	Рівняння дискримінантного аналізу	Умовні позначки
Низький рівень конкурентостійкості (фаза кризи або угасання)	Необхідно	11	№3	$Y_3 = -16,6932 + 0,1117Kp_2 - 0,5469Кеф_3 + 2,7598Кк_2$	Кр ₂ – фінансова напруженість; Кеф ₃ – рентабельність доходу; Кк ₂ – рентабельність продажів
Середній рівень конкурентостійкості (фаза стабілізації)	На думку фахівців	12	№2	$Y_2 = -26,8015 + 0,1608Kp_2 - 0,8116Кеф_3 + 3,3838Кк_2$	
Високий рівень конкурентостійкості (фаза розвитку)	Немає необхідності	2	№1	$Y_1 = -15,8338 + 0,0847Kp_2 + 0,0252Кеф_3 + 2,618Кк_2$	

Проведення ідентифікації нового об'єкта (підприємства зеленого сільського туризму) проводиться на основі отриманих дискримінантних функцій. Нові об'єкти (підприємства зеленого сільського туризму) будуть віднесені до того класу, для якого класифікаційне значення Y_i буде максимальним.

Наприклад, визначимо, в якій фазі конкурентостійкості перебуває підприємство садиба «Олександрія» (м. Коктебель). Для цього підставимо значення відповідних часткових показників до дискримінантних рівнянь за даними табл. 3.10, які відповідають кожній з фаз конкурентостійкості. Таким чином, стає очевидним, що для діагностування фази конкурентостійкості підприємства садиба «Олександрія» (м. Коктебель) необхідно обрати одну з трьох альтернатив за критерієм максимального значення Y_i .

$$Y_3 = -16,6932 + 0,1117 \cdot 19,76 - 0,5469 \cdot 0,59 + 2,7598 \cdot 1,65 = -16,6932 + 2,207192 - 0,322671 + 4,55367$$

$$Y_3 = -10,26;$$

$$Y_2 = -26,8015 + 0,1608 \cdot 19,76 - 0,8116 \cdot 0,59 + 3,3838 \cdot 1,65 = -26,8015 + 3,177408 - 0,478844 + 5,58327$$

$$Y_2 = -18,52;$$

$$Y_1 = -15,8338 + 0,0847 \cdot 19,76 + 0,0252 \cdot 0,59 + 2,618 \cdot 1,65 = -15,8338 + 1,673672 + 0,014868 + 4,3198$$

$$Y_1 = -14,13.$$

Аналіз розрахунків дискримінантних рівнянь показав, що підприємство садиба «Олександрія» (м. Коктебель) знаходиться в фазі «кризи або угасання», оскільки класифікаційне значення цієї дискримінантної функції є максимальним ($Y_3 =$

$-10,26$). Таке становище є зовсім зрозумілим, тому що підприємство знаходиться на узбережжі Криму, де високий рівень конкуренції, конкуренти для того, щоб вижити та конкурувати на ринку туристичних послуг, мають розвивати асортимент наданих послуг у напрямі гармонійності та насиченості, відповідати за якість наданих послуг та постійно моніторити рівень цін. Виходячи з результатів аналізу можна сказати, що дане підприємство цим аспектам не приділяло великої уваги, завдяки чому опинилося у стані кризи.

Таким чином, для визначення фази конкурентостійкості нового об'єкта (підприємства сільського зеленого туризму) необхідним є визначення класу, до якого притаманне підприємство, що аналізується, за таким критерієм:

– якщо $Y_3 = \max$, то конкурентостійкість нового об'єкта (підприємства сільського зеленого туризму) знаходиться на етапі «криза або угасання»;

– якщо $Y_2 = \max$, то конкурентостійкість нового об'єкта (підприємства сільського зеленого туризму) знаходиться на етапі «стабілізація»;

– якщо $Y_1 = \max$, то конкурентостійкість нового об'єкта (підприємства сільського зеленого туризму) знаходиться на етапі «розвиток».

Використання запропонованої послідовності етапів діагностування фази конкурентостійкості підприємств сільського зеленого туризму дозволить керівникові або власникові швидко та своєчасно проводити моніторинг стану виробничо-господарської діяльності на конкретний момент часу без залучення додаткових ресурсів підприємства, а також приймати оптимальні стратегічні рішення на основі рекомендацій щодо управління в залежності від етапу життєвого циклу підприємства.

Висновок

Таким чином, запропонована модель представляє собою комплексну та стратегічно спрямовану систему оцінки фаз конкурентостійкості підприємства, що складається з дев'яти етапів, які реалізується поступово, є взаємозалежними і виступають передумовою зайняття міцної конкурентної позиції підприємства на ринку.

Список використаних джерел

1. Безтелесна Л. Механізм забезпечення сталої конкурентоспроможності великого промислового підприємства / Л. Безтелесна // Економіст. – 2004. – №12. – С. 40–44.

2. Булеев І.П. Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики: Монографія / І.П. Булеев – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 248 с.

3. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2002. – 892 с.

4. Пілова Д.П. Формування та оцінка економічної безпеки гірничо-збагачувальних підприємств: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04./ Д.П. Пілова; НАН України. Криворізький технічний університет. – Кривий Ріг, 2007. – 21 с.

5. Верчено П.І. Багатокритеріальність і динаміка економічного ризику (моделі та методи): Монографія / П.І. Верчено. – К.: КНЕУ, 2006. – 272 с.

УДК 631.03:835.70

О.Р. ЖИДЯК,
к.е.н., докторант, Науково-дослідний фінансовий інститут
ДННУ «Академія фінансового управління» Міністерства фінансів України

Удосконалення фінансового механізму державної підтримки підприємств аграрної сфери економіки

У статті досліджено проблеми стану фінансової підтримки аграрних підприємств в Україні. Узагальнено досвід відповідних державних заходів щодо фінансової підтримки підприємств АПК. Визначено основні напрями розвитку фінансового механізму підтримки підприємств аграрної сфери.

Ключові слова: фінансовий механізм, державне управління, сільське господарство, лізинг, ринок, підприємство, фінансова підтримка.

В статье исследованы проблемы состояния финансовой поддержки аграрных предприятий в Украине. Обобщен опыт соответствующих государственных мероприятий по финансовой поддержке предприятий АПК. Определены основные направления развития финансового механизма поддержки предприятий аграрной сферы.

Ключевые слова: финансовый механизм, государственное управление, сельское хозяйство, лизинг, рынок, предприятие, финансовая поддержка.

In this scientific article investigational problems of the state of sponsorship of agrarian enterprises are in Ukraine. Generalized experience of the properstate measures on sponsorship of enterprises of APK. Certainly basic directions of development of financial mechanism of support of enterprises of agrarian sphere.

Keywords: financial mechanism, state administration, agriculture, leasing, market, enterprise, sponsorship.

Постановка проблеми. Існуюча система державного регулювання в Україні формувалася ситуативно, тому не

має системного характеру. Сільське господарство України потребує фінансової підтримки, покликаної поступово компенсувати дохід, що вилучався суміжними галузями. Така підтримка, природно, має бути посиленою для бюджету, але достатньою для адаптації галузі до ринкових умов. Проте на сьогодні треба констатувати відсутність дієвого механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарського товаровиробника, у зв'язку із чим виникає необхідність узагальнення та адаптації зарубіжного досвіду до умов України.

Розглядаючи комплекс методів державної підтримки інвестиційної діяльності АПК, насамперед необхідно приділити увагу виділенню коштів на поворотній основі, що надає маневреності підприємствам і спонукає до ефективнішого використання ресурсів, інвестиційної активності, а також інституціональним аспектам державної підтримки.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Удосконаленню фінансового механізму регулювання розвитку АПК багато уваги приділяють такі вітчизняні вчені, як М.В. Болдуєв, І.Ю. Гришова, М.Я. Дем'яненко, М.Ф. Кропивко, Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк, М.Й. Малік, П.Т. Саблук, Т.І. Єфименко, Б.Й. Пасхавер, Н.С. Танклевська, О.Л. Попова, Л.А. Худолій, А.І. Чупіс та ін. Аналіз опублікованих праць, матеріалів наукових конференцій і дискусій, присвячених дослідженню цієї багатогранної проблеми, показав, що в цілому вона є ще недостатньо дослідженою. Проте необхідність підвищення ефективності використання бюджетних коштів, спрямованих на фінансову підтримку аграрної сфери, визначає актуальність подальших досліджень у цій сфері.